Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України
«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення вимог законодавства про безпеку та здоров'я працівників на роботі»
*(реєстр. № 16070 від 14.09.2026)**

Анотація. *В інформаційній довідці розглянуто питання удосконалення підстав адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства про безпеку та здоров'я працівників на роботі в контексті проєкту Закону України (реєстр. № 16070 від 14.09.2026).*

Проаналізовано запропоновані зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, зокрема положення щодо підстав притягнення до відповідальності, а також пропозиції щодо виключення окремих складів адміністративних правопорушень у сфері безпеки та здоров'я працівників на роботі. Розглянуто досвід правового регулювання відповідальності за порушення вимог безпеки та здоров'я працівників у Франції та Іспанії.

Ключові слова: *безпека, здоров'я, працівники, нещасний випадок на виробництві, відповідальність, державний нагляд, професійні ризики.*

Вступ

На виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої із заявою Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014 року[1], та Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2026 року № 438[2], Україна взяла на себе зобов'язання щодо поступового наближення національного законодавства у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей до права, стандартів і практики Європейського Союзу. Зокрема, Додатком XL до Угоди передбачено наближення законодавства України до вимог Директиви Ради 89/391/ЄЕС від 12 червня 1989 року про встановлення заходів із заохочення поліпшення охорони здоров'я та безпеки праці працівників[3] (далі – Директива Ради), а Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) передбачає, серед іншого, імплементацію Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 1338/2008 від 16 грудня 2008 року про статистику співтовариства щодо охорони громадського здоров'я,

---

[1] Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2

[2] Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2026 року № 438. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2026-%D0%BF#Text

[3] Директива Ради від 12 червня 1989 року про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі (89/391/ЄЕС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text

охорони праці та безпеки на робочому місці у сфері медичної допомоги (із змінами) та низки інших регламентів.

Директива Ради не обмежується визначенням загальних обов'язків роботодавця щодо забезпечення безпеки та здоров'я працівників, а передбачає обов'язок забезпечувати належний контроль і нагляд за дотриманням вимог, необхідних для її реалізації, та обов'язок роботодавця вести облік нещасних випадків на виробництві й повідомляти про них компетентні органи відповідно до національного законодавства. Водночас Директива Ради не встановлює конкретного виду юридичної відповідальності за невиконання таких обов'язків, залишаючи відповідні механізми на розсуд держав-членів ЄС.

21 серпня 2024 року Верховна Рада України прийняла за основу проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» (реєстр. № 10147 від 13.10.2023) (далі – законопроєкт № 10147). Відповідно до частини першої статті 35 законопроєкту № 10147 передбачено, що «особи, винні у порушенні законодавства про безпеку та здоров'я працівників на роботі, несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством».

З огляду на зазначене, законопроєкт № 16070 має розглядатися у взаємозв'язку із законопроєктом № 10147.

Основна частина

Законопроєктом пропонується внести зміни до статей 41, 94, 231 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та статей 271, 272 Кримінального кодексу України (далі – КК України) щодо термінології та підстав притягнення до відповідальності за відповідні діяння, а також виключити частину шосту статті 41 та статті 93 і 188-4 КУпАП, якими передбачено адміністративну відповідальність за окремі порушення.

За результатами проведеного дослідження, враховуючи необхідність приведення законодавства України у відповідність із положеннями права Європейського Союзу (acquis ЄС), вважаємо за необхідне звернути увагу на таке.

Пояснювальна записка до законопроєкту не містить обґрунтування пропозицій щодо виключення з КУпАП відповідальності за такі порушення: порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві; порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів з безпечного ведення робіт у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, щодо усунення порушень законодавства про охорону праці або створення перешкод для діяльності цих органів. Вчинення таких правопорушень наразі тягне адміністративну відповідальність, передбачену частиною шостою статті 41 КУпАП, статтями 93 та 188-4 КУпАП.

Водночас характер зазначених діянь та можливі наслідки їх вчинення свідчать про суспільну шкідливість таких дій у контексті забезпечення безпеки та здоров'я працівників. Вчинення цих порушень може створювати перешкоди для належного виконання уповноваженими органами державної влади функцій щодо запобігання нещасним випадкам, виявлення порушень та реагування на них, а також негативно впливати на реалізацію гарантованого Конституцією України права на охорону життя і здоров'я. За своїми об'єктивними та суб'єктивними ознаками зазначені діяння відповідають визначенню адміністративного правопорушення (проступку), наведеному у статті 9 КУпАП, відповідно до якої таким правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Крім того, виключення зазначених норм із КУпАП не узгоджується з положеннями пунктів 12 та 14 частини четвертої статті 35 законопроєкту № 10147, яким визначено перелік порушень вимог законодавства, за вчинення яких роботодавці повинні нести відповідальність. Зокрема, до таких порушень віднесено «неповідомлення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та здоров'я працівників на роботі, про нещасний випадок, який призвів до тяжких травм або смерті потерпілого», а також «невиконання законних вимог державного інспектора праці щодо усунення виявленого порушення».

Зазначений підхід знаходить підтвердження у законодавстві держав-членів Європейського Союзу. Так, у ***Франції*** Кодекс законів про працю[4] передбачає адміністративну відповідальність за невиконання окремих обов'язків у сфері безпеки та здоров'я працівників. Зокрема, відповідно до статті R4741-2 Кодексу неповідомлення роботодавцем інспекції праці про нещасний випадок на виробництві, про який йому відомо та який спричинив смерть працівника, у порядку, тягне накладення штрафу до 1 500 євро. У разі повторного вчинення такого порушення розмір штрафу становить до 3 000 євро.

Також стаття L4752-1 цього Кодексу встановлює штраф у розмірі до 10 000 євро за кожного працівника, щодо якого роботодавець не виконав рішення інспекції праці, прийняте щодо питань забезпечення безпеки та здоров'я працівників. Отже, французьке законодавство безпосередньо пов'язує забезпечення ефективного державного контролю у сфері охорони праці з можливістю застосування адміністративних санкцій за невиконання обов'язку щодо повідомлення про нещасні випадки та законних вимог органів контролю.

Подібне регулювання передбачене і в ***Іспанії***. Закон про порушення та санкції у соціальній сфері[5] відносить до тяжких адміністративних правопорушень неповідомлення у встановленому порядку та строк компетентного органу про нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання, якщо вони мають тяжкий, дуже тяжкий або смертельний

[4] Code du travail. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006072050/2026-09-24

[5] Real Decreto Legislativo 5/2000, de 4 de agosto, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley sobre Infracciones y Sanciones en el Orden Social. URL: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-15060

характер, а також непроведення розслідування у разі заподіяння шкоди здоров'ю працівників або наявності ознак недостатності профілактичних заходів (частина третя статті 12). За такі правопорушення передбачено адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, максимальний розмір якого становить 49 180 євро (частина друга статті 40).

Окремо встановлено адміністративну відповідальність за невиконання роботодавцем вимог інспекції праці щодо усунення виявлених порушень. Відповідно до статті 22 Закону про систему інспекції праці та соціального забезпечення[6] інспектор праці має право вимагати від роботодавця у встановлений ним строк вжити заходів для усунення виявлених недоліків у сфері запобігання професійним ризикам, у тому числі з наданням підтвердження їх усунення посадовій особі, яка здійснює перевірку. Невиконання такої вимоги, якщо відповідне порушення продовжується, є підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Залежно від характеру порушення воно може бути кваліфіковане як тяжке або дуже тяжке та передбачати накладення штрафу у розмірі до 983 736 євро (частина друга статті 40 Закону про порушення та санкції у соціальній сфері).

Крім того, у разі наявності серйозного й безпосереднього ризику для безпеки та здоров'я працівників інспектор праці має право розпорядитися про негайне припинення здійснення робіт або завдань відповідними працівниками. Невиконання такої вимоги кваліфікується як дуже тяжке правопорушення відповідно до статті 13 Закону про порушення та санкції у соціальній сфері й тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, розмір якого складає до 983 736 євро (частина друга статті 40 цього Закону).

Висновки

Законодавство України у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей потребує приведення у відповідність до права, стандартів і практики Європейського Союзу. На сьогодні відповідні заходи, зокрема, передбачені Національною програмою адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС).

У контексті аналізу законопроєкту № 16070 звертаємо увагу, що цей законопроєкт варто розглядати у системному взаємозв'язку із законопроєктом № 10147.

Доопрацювання законопроєкту № 16070 вбачається доцільним у частині додаткового обґрунтування виключення з КУпАП адміністративної відповідальності за порушення встановленого порядку повідомлення про нещасний випадок на виробництві, порушення вимог безпечного ведення робіт та невиконання законних вимог посадових осіб органів державного нагляду у сфері охорони праці.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

[6] Ley 23/2015, de 21 de julio, Ordenadora del Sistema de Inspección de Trabajo y Seguridad Social. URL: https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-8168&p=20250103

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*